

Izvorni znanstveni članak
UDK 069:02(497.5 Osijek)

Goran Rem*
STRATEGIJA HUMANISTIČKOGA
SVEUČILIŠNOGA UMA
(STANJE SUBJEKTA KNJIŽNOGA MEDIJA)

Uz Odjel muzealnih tiskopisa Muzeja Slavonije
u voditeljstvu dr. sc. Marine Vinaj¹ i uz konfiguriranje
regijske sveučilišne i znanstvene knjižnice

Sažetak

Rad ukazuje na stanje projektivnosti knjižne građe Odjela muzealnih tiskovina Muzeja Slavonije, kao već desetljećima orijentirnog mjesta pokretanja zahtjevnih humanističkih pisama istočnohrvatskog sveučilišnog uma. Rad ukazuje i na presudno značajnu projekciju osnivanja sveučilišne i znanstvene knjižnice istočnohrvatskoga kulturnoznanstvenog prostora, s osloncem na upravo tu humanistički implozijsku strukturu OMT MSO, koja čuva golem opseg sofisticacijskih silnica regijske memorije. Postmoderni muzealizacijski proces usmjeren je digitalizaciji i prezentaciji, a zaliha građe Odjela muzealnih tiskovina MSO, *kompleksifikacijski* je pozitivna, afirmativna Zaliha istraživačkoga uma, svakako onoga kritički svjesna neotracijske konstitucije konkretnoga geokulturema. Stanje postmoderne, nakon modernistički preliminarnog i kriptotemeljnog tradicijskoga rada Marije Malbaše, nakon kulturnog i lucidnoga specifično marginološkoga erosa Vesne Burić, omogućava demobilizaciju zalihe od stotinu tisuća svezaka knjiga i, strogom idejom sustava dr. sc. Marine Vinaj, bitno postavlja temelje Knjižnici, u postajanju medijem regijske znanstvene neotracijske komunikacije renovacije Pisma.

Ključne riječi: muzealizacija knjige, kompleksifikacija, neotracija, interprostor, nemjesto

1 Autorica izložbe Marina Vinaj za izložbeni projekt *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije* dobila je nagradu Hrvatskog muzejskog društva za 2007. godinu.

* Prof. dr. sc. Goran Rem, Filozofski fakultet Osijek, L. Jägera 9, 31000 Osijek, adresa e-pošte: grem@ffos.hr

I. Uvod: kulturna je nepismenost ubojica

Ovaj je rad osvjetlitelj analize razloga zbog kojih se knjižnica Sveučilišta Jospa Juraja Strossmayera *u osnutku* ima najneposrednije utemeljiti na golemoj knjižnoj građi Odjela muzealnih tiskovina Muzeja Slavonije. Nova knjižnica mora preuzeti taj radno neprocjenjivi fond Odjela i držati ga konstitucijskim i konfiguracijskim, kao i projektnim temeljom.

Razlog za preuzimanje imenovane građe nije **samo** u pitanju nužne i stručne zaštite građe, nije **samo** proizašao iz neposredne i aktualne tri-četiri godine, činjenice o sto tisuća neodgovarajuće smještenih baštinski dragocjenih knjiga. Razlog za preuzimanje imenovane građe prije svega je u realnoj morfologiji te građe, kao i u komunikacijskim i radnim modelima koje je ona već odnjegovala i omogućila, što su podatci provjerene projektivnosti te knjižne Zalihe. Ovaj će rad, konkretne učinke svojega autora u radovima izvedenima kroz Građu i zahvaljujući njoj, držati konkretnom anketom učinkovitosti i/ili projektivnosti Građe i uz nju profilirane neodvojive stručnosti koja joj je prvotno posvećena iz ustroja Muzeja.

Rad će opisati svojih deset konkretnih anketnih listića s radnim pitanjima koje su ti listići, svaki od njih, postavili svojoj struci, poslanju svoje struke i, napokon – svojemu, ali našem Smislu. Zatim će svoju središnju tezu nastojati izložiti odgovarajući na strukturne i projektivne zalihe koje su utemeljene u svakome od anketnih listića.

Ovaj je rad neposredno, ali protežno i obuhvatno, zaokupljen činjenicom preduge odgode, ali i dragocjena približavanja konstituiranju prve temeljne istočno-hrvatske sveučilišne knjižnice.

Ovaj rad namjerava osvjetliti značaj poslanih i sačuvanih svih vrsta pisama i njihova pribranog izlaganja i čitanja te studijskoga aktiviranja. Čitanje pisma je i sumnja, i provjera, i nevjerica, i veliki rad, ali jedno je sigurno i energetski nesporno: ono, pismo, i njegovo čitanje, identitetno su sofisticiranje, test inskriptibilnosti. Upravo stoga, ovaj se rad neposredno referira na povijesni podatak o kulturnom i uljudbovnom kontekstu okolnosti početka posljednjega rata, događaja od prije gotovo četvrt stoljeća: naime, tada, te 1990./1991., u Osijeku su dva periodika – jedan privatni, mlad i specijalizirano rock-kulturni (Heroina 1990: 3), a drugi već točno četrdeset godina star književni (Književna revija 1991: 81), objelodanila/prenijela rečenicu minieseja najvažnijega hrvatskog postmodernitetnog autora – Branka Maleša, iskaz koji glasi: *Ne slušati rock, znači biti nepismen u gradu. I ne samo gradu.*

Rad upozorava da je notorna činjenica, a *puno manje vjerojatno, ali ne manje semantizirajuće - slučaj*, kako je odmah nakon objelodanjenosti te dvorečenice, gradsko okružje na Grad krenulo oružanim napadom, agresijom, ubojstvima i

kulturocidom, o čemu je, primjerice, Davor Špišić napisao dramski tekst *Dobrodošli u rat* i adaptirani dnevnik *Provjetavanje kaosa: Gradom je ovladao muk. Šok bespomoćja, sklupčanost pred nadolazećim terorom. Konfuzija nasilnog uranja me u dvojbu: što pisati? Dvojim treba li još uopće pisati.* (Špišić 1992: 288).

Rad upozorava kako je, tom povijesnom prilikom, nepismenost krenula destrukcijom na Pismo. Ono, nasilno, krenulo je na Ja.

Stoga, krenut ću u opis odnosa prema muzealnoj knjizi iz Ja, iz jednostavnog radnog iskustva koje mi je dokument.

Naime, pošto u ovom žanru rada nije odgađati cilj, nego ga je nužno najaviti, odmah ću priznati podatak: kroz dvadeset godina suradnje s Odjelom muzealnih tiskovina Muzeja Slavonije, odnosno kroz pozornu suradnju s kolegicom Marinom Vinaj i njezino pronalaženje rješenja za izvore i građu, osim meni bitno nosećeg aspekta nastavno-seminarskoga rada koji sam svake nastavno-sveučilišne godine procesuirao posjetima Odjelu, prirediteljski sam i urednički, u suradnji i s drugim autorima i njihovim radnim ulascima, a, dakako, i uz studijske komunikacije provjere refleksija sa svojim mladim predavaoničkim kolegicama i kolegama, uspio oblikovati i potpisati četrdesetak knjiga. Šezdeset i dvije, točnije. Ovdje ću, vođen ekonomijom i tezom, referirati dvadesetak.

II. Benjamin i Bare, anketa Građe

Ovo izlaganje postavlja se u matricu pitanja (npr., najsažetije: gdje je nestao čovjek?, ili zašto je posthumanističko vrijeme?) koja stanju osječkoeuropske modernosti (a to su sve poredbovne i komunikacijske matrice kulturnih, umjetničkih i/ili znanstvenih proizvoda) ili baštinske osjetljivosti osječke kulture (modernost i baština se sintetično i suproizvodljivo susreću od 1991. u projekciji nazvanoj Neotradicija, oblikovanoj prvotno kao stalna rubrika Književne revije sve do 1996., a potom kao izdvojena knjižnica koja se pokraj Revije pojavljuje u dvadesetak svezaka kroz petnaestak godina u produkciji Ogranka MH), osječke akademičke kulture i kulturnoznanstvenih projekcija protekle i buduće epohe, postavljaju studije Waltera Benjamina, Marshalla McLuhana, Jacquesa Attalija, Marca Augéa, Theodora W. Adorna, Jeana Baudrillarda, Michela de Certeaua, Henrija Lefebvrea, Miška Šuvakovića, Marijana Krivaka, Aleksandra Flakera, Zorana Velagića, Gorana Bareta i dr.

Ovo se izlaganje postavlja u iskustvo anketara, pragmatičnog istražitelja dostupnosti povijesne knjižne građe, vrlo konkretno usmjerenoga primatelja emisije zalihe podataka iz Odjela muzealnih tiskopisa Muzeja Slavonije.

Iz Muzeja Slavonije, iz Odjela muzealnih tiskopisa, *odnosim* sljedeći privremeno finalni učinak, točnije napisano – dostupnost građe iz te ustanove i njezina knjižničnoga odjela omogućava obuhvatiti deset anketnih problema i radnih

okolnosti, kao i pitanja o slavonskom znanstvenom strukturiranju. U različitim baštinskim istraživanjima, tijekom dvadesetak godina, uz Odjel muzealnih tiskopisa načiniti je sljedeće, kao konkretan anketni učinak i mogući:

1. anketni listić: radno je pitanje o ulozi regionalne knjižnice, dakle kao institucije bilo kojega geokulturnoga segmenta:

•u arhiviranju konkretnog prostornoga i vremenskog pisma kao traga individualnog i kolektivnoga kulturnog iskustva

•u čuvanju tradicionalne metode *linearnog strukturiranja* kulturnog života (McLuhan 2008: 79) putem pisma, metode koja je i omogućila stvaranje i kontinuitet suvremene civilizacije

•u otporu tehnološkom brisanju povijesnoga vremena i *anakronističnosti ideje naslijeđa* (Adorno 1985: 233), koje bi, i jedno i drugo, ideju *antropološkog mjesta* (Augé 2001), teritorijalne pripadnosti i ishodišnosti u biološkom i kulturnom smislu, učinilo izlišnom, a ona je jedan od temelja civilizacijskoga ustroja uopće

•u otporu, dakle, regresiji humaniteta kojega je pisani trag, pismo, neodvojivi pokazatelj; u tom je smislu presudno pitanje o potrebi njegovanja knjižnice kao strategijski centralnoga mjesta u procesu čuvanja *aure* (Benjamin 1986) – kako pojedinca kao neposrednog stvaraoca, tako i konkretnoga prostora kao gradbenoga segmenta kulturne *puzzle* društva.

*** odgovor: ekstenzivna antologija istočnohrvatske književnosti Slavonica**

Od 1992. do 1994., Odjelom opskrbljeni rad uspijeva prirediti za antologijsku biblioteku Slavonica devet svezaka, odnosno devet knjiga izabranih djela baštinskih istočnohrvatskih autora (Brođanin Hugo Badalić, Županjac Ferdo Juzbašić, osječki Požežanin Dobriša Cesarić, Cvelfer Ante Kovač, Vinkovčanin Vanja Radauš, Jakov Ivaštinović iz Borovca kod Okučana, djetinjstveni Vrbanjac Stjepan Jakševac, Osječani Saša Benček, Dragan Mucić i Pavle Blažek)²; tim je svescima

2 Hugo Badalić, *Izabrane pjesme*, prir. Goran Rem, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Ferdo Juzbašić, *Spomenici*, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Dobriša Cesarić, *Balada iz predgrađa*, prir. Delimir Rešicki i Goran Rem, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Ante Kovač, *Milovanje u stihu i prozi*, prir. Goran Rem, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Vanja Radauš, *Slavonijo, zemljo plemenita*, prir. Goran Rem, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Jakov Ivaštinović, *Tragovi*, prir. Goran Rem, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Stjepan Jakševac, *Mliječni sumraci*, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

Saša Benček, *Skitnička molitva*, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

trebalo napisati pogovore, trebalo je ući ne samo u opusnu sliku pojedinih autora, nego i sačiniti uvidni kulturni, pa i kulturnopovijesni kontekst (ili ga barem sebi osvijetliti, čak ako se bitno ne opiše sve što se tom prilikom nauči), a podatke je bilo nužno dopunjavati i morfološki sagledavati kroz ne samo krupne, nego i rubne manje tiskovine pohranjene u Muzeju, među knjigama, napose u uvijek značajnoj hemeroteci o kojoj tada brine kolegica Vinaj.

2. anketni listić: radno je pitanje o knjižničnom obrazovanju korisnika, odnosno o impliciranim intencijama formiranja čitateljskoga tijela i kultiviranja samoga procesa čitanja

Studijska strategija usmjerenog upućivanja (u procesu obrazovanja) na knjižničku građu nužno je sredstvo pozicioniranja knjižnice u kulturnom i društvenom kontekstu kao temeljne institucijske podrške čuvanja danas gotovo raritetnog *informiranja putem knjige* (De Certeau 2002: 239). U istom je intencijskom paketu te strategije, u prostoru korisničke percepcije, i osvješćivanje nenadomjestivosti medija knjige virtualnim tehnikama prijenosa informacija – zbog ukupnosti knjigovne materijalne izvedbenosti (naročito dizajna omota i teksture papira) koja posreduje čitav niz kulturnih, umjetničkih i društvenih informacija, što ih se ima osvijetliti zadanom metodologijom. Analogno tomu, treba upozoriti i na simultanost percepcije knjižničkoga korpusa, koja, za razliku od virtualnih knjižnica, omogućava vizualnu obuhvatljivost povijesnosti, vidljivost korpusnoga opsega, dakle figurativno rečeno – vidljivost vremena, što, na koncu, i nije posve figurativna dosjetka. Time, dakle naglašavanjem fizičkoga postojanja knjižnice kao sinegdohe ukupnosti civilizacijskih informacija, navodi se na propitivanje i, zapravo, na protestiranje protiv tendencije sveopće virtualizacije informacija, nadiranja *nomadske posvudašnjosti* (Attali 2008: 138-142) kao stanja mobilizacije informacijskih nosača i informacija i, proporcionalno, radikalne imobilizacije recipijenata, što vodi do hiperbole *bezjastvenosti* (Hassan 1987: 23-41) i bezvremenosti. Kultiviranje čitanja kao čina vezanoga za prostor knjižnice zasigurno je način intenziviranja kontekstualne svijesti, odnosno vizualnog poticanja kulturnoumjetničke i društvenopovijesne kontekstualizacije pročitanaoga, barem one najneposrednijega okružja – knjižnice.

Uz ovo drugo pitanje, pojavljuje se i *protežno radno pitanje* koje će se kao težno i pitanje okvira ili, dapače, kao metainstrument analize, pojavljivati u svim ostalima koja je otvoriti, pa i povratno u već označenom prvome. Riječ je o pitanju pribranome u naslovu *Filozofija odgoja*³; naime, otac hrvatskoga pjesničkog

Dragan Mucić, Pavle Blažek, *Stihovi i proza*, prir. Helena Sablić, Goran Rem, Vjekoslav Bizjak, Slavonska naklada Privlačica, Vinkovci, 1994.

3 Pavao Vuk-Pavlović, *Filozofija odgoja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1996.

postmoderniteta Boro Pavlović, čitajući estetska promišljanja Pavla Vuk-Pavlovića, otvara problem ovako: *U muzejskoj estetici u kojoj su eksponati obezvremljeni možemo tražiti i situaciju obezvremljene estetike* (Pavlović 2003: 64). Ta rečenica zrcali neodgovorivost na tautološko, drži Boro Pavlović, pitanje (a vezano uz estetiku Vuk-Pavlovića) ...*radi (li) se prije svega o povezivanju i dovođenju u međusobni odnos estetske vrednote – estetskog objekta i subjekta – i to u korelaciji po aktu dinamičnom, doživljenom i smislenom?* Tu Pavlovići, u refleksivnim okretima, ukazuju na stanje subjekta, na osjetljivost dinamičnosti primanja estetske informacije kada iz prvotne suvremenosti prijeđe u pitanje obrazovanja, dapače, još osjetljivije – kućnoga odgoja. Tada pred obezvremljenost, odnosno pred informacije koje više nisu od danas ili *od jučer*, nego su postale eksponati, počinju vrlo veliki problemi jer je strategija zaborava vrlo ugodno stanje postmoderne. A riječ je o zaboravu koji ne potiskuje samo traumu.

* odgovor: studijski zbornik *Uvod u kroatistiku*

Godine 1995. sa studentima kroatistike priređujem zbornik *Uvod u studij kroatistike*⁴; tom prilikom, jer bila je riječ o studentima prve godine, trebale su nam ne samo tiskane informacije o gradskim slavonskim kulturnim i medijskim strukturama tijekom dvadesetoga stoljeća, nego i stručno vođenje postupaka pri upotrebi muzealne knjižne građe i periodika – iz toga su iskustva, iz podatka o konkretnim gradskim medijsko-kulturnim kompozicijama (primjerice: vinkovačko diletantsko kazalište s početka 20. stoljeća, osječki Klub umjetnika i književnika, virovitički Simenon, požeški romantični roman u stihovima, Strossmayerovi putopisi, baranjska sakralna baštinska priča, županjska pjesma Graničar iz 1788. ..., koliko ima brodskih Brlića s objavljenom knjigom), proizašla i generirana su i pitanja za aktualne djelatnike medijskih i kulturnih gradskih struktura /od pitanja o a) njihovu poznavanju baštine posla koji rade pa do b) usporedbe *nekada i sad*, te c) napokon načelnom pitanju sadašnje strukture medijske skrbi o najsofisticiranijoj kulturi, umjetnosti i književnoj kulturi – posebice mjestu mladežnoga stvaralaštva/.

3. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici u postmoderni

Iako se uz prvo radno pitanje knjižnica osvijetlila kao potrebno mjesto čuvanja tradicije pisma i knjige te, posljedično, humaniteta, pa i kakvog takvog, pa makar i novoga humanizma, treba reći kako knjižnica u postmoderni ne može umaći tehnologijskoj hiperumnoženosti koja, ne percipira li se samo kao mega-

4 *Uvod u studij kroatistike: zbornik radova studenata kroatistike Pedagoškog fakulteta u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek, 1995.*

tijelo proždiranja povijesnoga vremena i jastvenosti⁵, može biti posve legitiman integrativ knjižničnoga sustava. Naime, upravo tehnologizacija knjižnice na svim razinama njezina funkcioniranja unutar institucije stvara jedan tipičan postmoder- ni ambivalentan informacijsko-komunikacijski svijet (*taktilno-digitalni*, rekao bi Baudrillard⁶) koji funkcionira u trajnom uprizorenju procesa uspostave tradicije i njezina „izmještanja“ u virtualnost, kreiranja svojevrzne neotradicije, no u virtualnoj formi. Drugim riječima, istovremeno vidimo i ruku stvaraoca i proces tehnološkog zaborava te ruke⁷, s tim da je odnos primarnoga i sekundarnoga još uvijek i te kako vidljiv.

* odgovor: Neotradicija

Od 1997. do 2007. urednikujem knjižnicom Neotradicija⁸, Ogranak Matice hrvatske iz Osijeka, gdje potpisujem 23 naslova, a omjernu i referentnu informaciju, a ponekad i poredbovnu ili, pak, predmetnu građu koja mi je kao uredniku bila nužna za moje uredničko literaturno snalaženje i upućenost ili, pak, pomoć autorima, za desetak sam svezaka (među ostalim, pri pripremi knjiga Vilme Vukelić, Sande Ham, Željka Rišnera, Josipa Cvenića, Julijane Matanović, Milovana Tatarina, Vinka Brešića, Gjuke Galovića, Vlastimira Kusika i drugih), dobivao u građi Odjela.

5 ...izgleda da naša savremena kultura potpuno spaja...najdublju moguću integraciju funkcija, prostora i ljudi, i najradikalnije izbacivanje, takoreći biološko odbacivanje – u meri u kojoj nas integriše, sistem nas proteruje u brojne tehničke proteze... (Bodrijar 1998: 47)

6 (Baudrillard 2001: 85-99)

7 *Inflacije koje se ponavljaju u kratkim razmacima iskazuju kako je besmisleno anakronistička postala ideja nasljeđa... Odavno je tehnika pustila da padne u zaborav ruka koja ju je stvorila i koju ona u sebi produžuje.* (Adorno 1985: 233)

8 Vilma Vukelić, *U stiješnjenim granicama*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 1997.
Sanda Ham, *Jezik zagrebačke filološke škole*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 1998.
Neki drugi pisci esekerski: Osijek - Essek – Europa, prir. Željko Rišner, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 1999.

Josip Cveniće, *Ogledanje s krajem stoljeća: od kolumne do eseja*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 1997.

Julijana Matanović, *Prvo lice jednine*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 1997.

Milovan Tatarin, *Potpisnik ovih redova, književne i kazališne kritike*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 2005.

Vinko Brešić, *Slavonska književnost i novi regionalizam*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 2004.

Đuka Galović, *Cvelfer stari: šokački stihovi*, Matica hrvatska Ogranak Osijek- ZAKUD Vukovarsko-srijemske županije, Osijek-Vinkovci, 2006.

Vlastimir Kusik, *Adresa: Eseji, kritike, kolumne i ostalo*, Matica hrvatska Ogranak Osijek, Osijek, 2007.

4. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici kao mjestu čuvanja stvaralačkoga, spisateljskog identiteta

Knjižnica treba biti mjestom čuvanja autorskog identiteta i pohranjivanja čitavoga procesa njegova stvaranja, odnosno vremenitosti toga procesa, kako bi se izbjeglo stanje što ga proriče francuski filozof, ekonomski i politički teoretičar Jacques Attali u svojoj anticipacijski postavljenoj knjizi eseja *Kratka povijest budućnosti* (2008). On predviđa potpunu komercijalizaciju pisanja, radikalnu ekonomizaciju vremena pisanja, stvaranje *djela kratkoga vijeka, koja će se neprestano aktualizirati i pisati upravo za taj novi nosač* (op. a. *jeftini ekrani tanki poput papira*) (Attali 2008: 140), urušavanje medijskih, rodnih i žanrovskih razdjelnica, iz čega onda logično slijedi brisanje spisateljskoga imena⁹ (poput nevidljivosti autora TV reklama), što bi se pogubno odrazilo i na opstanak knjižnice kao prostora koji čuva ime i pismo u vremenu.

* odgovor: Kozarčanin, Croatica

Početakom 1998. za knjižnicu Croatica priredio sam izbor iz djela Ive Kozarčanina¹⁰, a tri prvotiskane knjige preuzimam na Odjelu.

5. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici kao prostoru čuvanja antropološkoga mjesta (što djelomice korelira s prvim radnim pitanjem)

Kako je knjižnica **prostor** pohranjivanja imena, kulturnih, prostornih, povijesnih, društvenih i političkih paradigmi, može se reći kako ona čuva i kategoriju *antropološkog mjesta* (Augé 2001) kao dokaz opstanka povijesnosti (dakle, označitelji se svojim označenima međusobno ne isključuju, tj. semantika *mjesta* integrirana je u semantiku *prostora*, *prostor* se konstituira umnoženim označiteljima *mjesta*), za razliku od ranije referirane anticipacijske slike budućnosti gdje je brisanje imena, autorstva, analogno brisanju upisanosti prostora u tijelo. Drugim riječima, knjižnica je nezamjenjiva alternativa virtualizaciji pisma kojom se u prvi plan stavlja tekst, a autori se potpuno odvajaju od svojih mjesnih ishodišta i nastaje *karnevalizacijski svijet* (prema Attali 2008: 148) različitih identiteta bez prostornoga oslonca u kojem su ti identiteti konstruirani i zamjenjivi (odnosno, izmjenjivi).

9 Radikalizacija Barthesove *smrti autora* (Barthes, prema Beker 1986: 176-180).

10 Ivo Kozarčanin, *Sam čovjek*, prir. Goran Rem, Riječ, Biblioteka Croatica, Vinkovci, 1998.

* odgovor: *Slavonski tekst hrvatske književnosti*

Od 1996. do 1999. s Helenom Sablić Tomić pišem tisuću i po kartica književnopovijesno-leksikografskoga rada na povjesnici slavonske književnosti, naslovljenoj završno kao *Slavonski tekst hrvatske književnosti* (izašlo 2003.)¹¹, a uz neupitnu podršku Inge Tanocki i osječke Gradske i sveučilišne knjižnice te stručno vodstvo Vere Erl¹². Temeljne stotine i stotine knjiga iz zalihe Odjela našim su predmetnim istraživanjem, dok su komunikacije voditeljice Vinaj omogućile i dostupnost građe drugih slavonskih povijesnih knjižnica: otvorena je i djelatno važna suradnja s biskupijskom, šarengradskom, požeškom, našičkom i cerničkom građom.

6. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici kao pozitivnom *nemjestu*

Već se prethodnim radnim pitanjem ukazalo na dihotomni ustroj knjižnice s elaboracijskom bilješkom o statičnome dijelu njezina ustroja, dakle s pojačanim fokusom na njezinu građu. Ovim se pitanjem pozornost usmjerava cjelini neposrednoga prostora, odnosno protočnosti njegove strukture, čime se bliži i definiciji *nemjesta*. Prema M. De Certeauu i M. Augéu, *nemjesta* su određena izbjavanjem, *neostajanjem* na mjestu trajnom vezanošću, određena su prolazanjem, procesnošću, zbivanjem, javnom svrhovitošću (De Certeau 2002: 183-185, Augé 2001: 86). Upravo dinamika svrhovitoga i aktivnoga bivanja u prostoru knjižnice, uvjetovana građom kao skupom paradigmatiskih pokazatelja nasuprotne kategorije – *mjesta*, ono je što ju čini pozitivnim i produktivnim protočištem, mjestom *gdje stanuju anđeli*, rekao bi Marijan Krivak: *Način bitka tubitka/čovjeka jest briga. Smisao njegova tubitka jest vrijeme. Na svojim putešestvijama od anđeoskog utočišta – velike sveučilišne knjižnice, simbola „vječnosti znanja“ – preko susreta s nesretnim i brižnim ljudima u berlinskom metrou, Damiel stiže i do cirkusa. Tamo svoje dane provodi Marion, umjetnica na trapezu. Samoća koja nju obuzima, osvještava i Damielovu samoću u svijetu vječnosti. U njemu se rađa želja. Volja za „ljudskim, isuviše ljudskim“. Želja za prolaznošću. Žudnja za voljenim, osjetilnim bićem.* (Krivak 2012: 162)

11 Helena Sablić-Tomić, Goran Rem, *Slavonski tekst hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2003.

12 U jednom svojem starijem radu bavio sam se kulturnoautorskim fenomenom djelovanja mr. sc. Vere Erl koju sam, stjecajem okolnosti, u različitim obvezama, u funkcioniranju različitih knjižnica, poznao u svojem životu, u stručnom svojem i njezinom radu i čitateljskoj naraciji, pa sam zabilježio i Trag te pouzdanosti. Naime, knjižnice su od djetinjstva formativnim okruženjem ulaska Pisma. (Goran Rem, *Čudesan krajolik jednog knjižničarskog osmijeha (malo neznanje i malo sjećanje)*, Knjižničarstvo, 1/2, 2009/2010, str. 37-41.)

*** odgovor: Šokačka čitanka**

1999. i 2000. s Helenom Sablić Tomić priređujem đakovačku i osječku književnu čitanku, a 2006. prirediteljski se specijaliziramo u svezak *Šokačka čitanka*¹³. Muzealna nam struka pronalazi *Šokicu* Ilije Okrugića, kao i nekoliko naslova Franje Babića te Nikole Tordinca.

7. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici kao arhitekturnoj i sociokulturnoj urbanoj sastavnici

Urbanost kao mogući pristup radnome materijalu u smislu istraživanja različitih urbanih refleksija u strukturu pismovnog identiteta, knjižnica priprema i svojom arhitekturnom pozicijom i svojom sociokulturnom ulogom. Kao jedna od temeljnih formativnih (institucijskih) sastavnica grada, knjižnica je mjesto koje se obvezno navodi u semiotičkoj signalizaciji urbane arhitekture ili u, primjerice, turističkim vodičima, tako da je njezina semantička pozicija u oblikovanju prostornog identiteta grada neupitna. Osim toga, obrnuto, knjižnica i unutarnjom svojom „arhitektonikom“ zrcali grad u malome, čak i onda kada je seoska, primjerice. Naime, *polimulticentričnost* (Lefevr 1974: 50) kao konstrukcijsko i stratejsko načelo funkcioniranja grada, može se upotrijebiti i kao sredstvo *fenomenološkog opisa urbanog fenomena* (Lefevr 1974: 57) kroz fenomen knjižnice, jer ona uistinu jest prostor u kojem se neprestano izmjenjuju dinamika kontakata ustrojbenih segmenata i korisnika te korisnika i korisnika koji prolaze jedni pored drugih, kreću se u mimoilaženju i dodirivanju, nepoznavanju i poznavanju, dakle u miješanju, u ukupnoj socijalnoj dinamici zapravo tipičnoj za ulicu (prema Lefevr 1974: 27-30) kao arhitekturno-socijalni amblem urbanoga života! Seoska knjižnica u tom je kontekstu pravi mikropokazatelj *kompleksifikacije* (Lefevr 1974: 56) kao procesa prijelaza jednostavnih socioarhitekturnokulturnih struktura u složene, ali i pretapanja i dodira, čak i simultanosti! Vratimo li se početku elaboriranja ovoga radnog pitanja, knjižnica kao takva vanjska i unutarnja struktura koja na obje te razine organizira informaciju o sebi, svakako tu urbanost, primarno kao način promišljanja i bivanja, njeguje i u odašiljanju problemske građe potencijalnim istraživačima.

*** odgovor: Pannonius**

Od 2000. do 2010. urednikom sam nekoliko svezaka u knjižnici Pannonius:

13 *Šokačka čitanka*, prir. Helena Sablić Tomić i Goran Rem, Matica Hrvatska Ogranak Osijek, Šokačka grana Osijek, Osijek, 2006.

o Dobriši Cesariću, o Franji Ćirakiju, o Adamu Filipoviću Heldentalskom¹⁴, o baštinskim slavonskim urbanim krugovima; potom sam urednikom u knjižnici Brodski pisci, gdje priređujem knjige trojice brodskih autora: Huga Badalića, Josipa Pusztya i Valentina Benošića¹⁵; i za šest od tih devet knjiga, uz rad na svakome svesku – presudno su orijentirne i izvorno pouzdane bibliografije Odjela, napose one koje potpisuje Marija Malbaša, izvođene prvotno na građi Muzeja Slavonije, ali i s radnim smjerokazima prema drugim izvorima u slavonskim povijesnim knjižnicama.

8. anketni listić: radno je pitanje pojam *interprostora*

Autorski opusi takozvanih malih pisaca, kao i tragovi koje je kakav, *veliki* ili *malen*, autor ostavio u svojem zavičajnom prostoru, često nisu dostatno, ili uopće, aktivni u pismu suvremenosti, u kulturi odgoja, pa se, dapače, upravo i ustanove najformalnije postrojbeno određene kao nositeljice i provoditeljice kulture odgoja, kraće – škole, vrlo slabo odnose prema svojim notornim imenima, prema pismovnim i obrazovnim motivacijama koje su kulturno-odgojno itekako kumulativno emitivne, a prečesto su previdene i najčešće zamrznute. Te ustanove, lokalno-političkim i birokratskim prinudama imaju simulirati suradnju s lokalnom zajednicom umjesto njezina realnoga kultiviranja koje se vrlo aktivno može postaviti kao odgojnokulturni **interprostor**, presudno oslonjen na pokretanje identitarne Naracije Pisma, koju muzejska zaliha čuva kao potenciju. Aule, holovi i zidovi škola, kao i stvaralački rad, ali i najredovitija nastava, imaju se zahvaćanjem u narateme o imenu koje nose te uz muzealizirane podatke, bitno osvježiti pa, iz birokratizmom oštećena prostora obrazovanja, upravo muzealnom građom bitkovno nadograditi, reinskribirati u identitet, domaštati nužno stanje identitetnoga torza, a ne ga prepustiti tornoj bušilici tržišnoga vremena. Kako kaže Benjamin: *Torzo. Jedino onaj ko bi znao da sopstvenu prošlost posmatra kao porod prisile i nužde, bio bi kadar da je, u svakom sadašnjem trenutku, učini za sebe najvišom vrednošću. Jer, ono što je neko proživio može biti, u najboljem slučaju, uspoređeno s divnom skulpturom čiji su svi udovi slomljeni i sada ne nudi ništa osim dragocenog bloka iz kojega mora izvajati sliku svoje budućnosti.* (Benjamin 1989: 44).

14 *Povratak, Cesariću*, zbornik, radovi s kolokvija Požega 2003./2004., ur. i prir. Goran Rem, Društvo hrvatskih književnika-Grad Požega, Osijek-Požega, 2006.

Nova prepiska Ćiraki, zbornik, radovi s kolokvija o Franji pl. Ćirakiju, ur. Goran Rem, prir. Helena Sablić Tomić, Društvo hrvatskih književnika Ogranak slavonskobaranjskosrijemski-Grad Požega, Osijek-Požega, 2006.

15 Hugo Badalić, *Izabrane pjesme*, prir. Goran Rem, Riječ, Vinkovci, 2002.

Valentin Benošić, *Lirika*, prir. Goran Rem, Riječ, Vinkovci, 2005.

* odgovor: Okrugli sazivi Mirka Čurića

Od 2010. do 2013. Ogranak DHK slavonskobaranjskosrijemski, sazivima Mirka Čurića, organizira obilježavanja velikih godišnjica Jurja Tordinca, Josipa Jurja Strossmayera, Luke Botića, Mate Topalovića, Janka Tombora te Antuna Gustava Matoša, a članovi Katedre za hrvatsku književnost (prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, doc. dr. sc. Sanja Jukić, doc. dr. sc. Ivan Trojan i ja) nabavljamo materijale (sveske radova predmetnih autora) za rad u tim programima – redovito, nakon ffos-knjižnice te GISKA, u Muzeju Slavonije, odnosno njegovu Odjelu muzealnih tiskopisa.

9. anketni listić: radno je pitanje ideja privatne knjižnice, mikroprostora, svjetonazorski portret, kreiranje vlastitoga kulturnog – identitarnog teritorija

Ideja privatne knjižnice može se, analogno prethodnome radnom pitanju, s jedne strane primati kao intraumnožavanje urbaniteta, naročito u fenomenološkom smislu. Može se primati kao kreiranje urbanih mikroprostora koji u svojoj unutarnjosti stvaraju specifične, interne *hodače* (Rem 2014) koji, potom, taj mikrograd ipak *odnose Van, sa sobom* (Rem 2014), ekstenzivirajući ga u najpragmatičniju svakodnevicu, oblikujući tu knjižničnu/medijsku multipismenost kao model čuvanja najelementarnijega bića Kulture.

S druge strane, i pomalo (auto)polemički (ali i hipersvjesno zbilje!), u odnosu na teze iznesene uz prvo i drugo radno pitanje, postojanje, korištenje, umnožavanje privatnih knjižnica jako podsjeća na anticipaciju Attalijeve *ultrapersonalizirane* (Attali 2008: 140) budućnosti, no s **dobrim nomadizmom** čije je „poslanje“ „raznošenje“ ipak – **kulture**, a ne kakve informacije ultrakratkoga vijeka. Kraće rečeno: *Svijet anđela iz knjižnice svjedoči i o autorovoj podsvijesti. Kultura knjiga i čitanja kao sastavni dio analogne civilizacije suprotstavljen je užurbanosti nadolazeće digitalnosti. Također, isprekidana, neurotično-melankolična glazba Nicka Cavea oponira tada vladajućoj tehno-produkciji i naslućujućem hip-hop zvuku.* (Krivak 2012: 163).

* odgovor: Cesarićeva osječka knjižnica

Temu, tezu i izvedbu rada-predavanja, zahvaljujući dostupnosti građe, odnosno samu pripremu za predavanje o Cesarićevoj osječkoj knjižnici, 2011. godine, također pribavljam na predmetnoj odjelnoj strukturi Muzeja Slavonije. Dvije godine kasnije, u kulturnom centru Croatica u Budimpešti, rujna 2013., držim predavanje *Krleža i Osijek*, a materijale a) u hemeroteci uvezane periodike u ko-

jima nalazim tragove Krležinih osječkih nastupa dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, kao i b) sveske Književne revije (tada Revije) iz 1968., preuzimam iz gradske knjižnice te Odjela MT; a toga smo ljeta, 2013., kolegica Sanja Jukić, Ivan Trojan i ja već pretražili Gradsku knjižnicu, ali i Odjel MT, zbog građe za predavanja uz obljetnicu Josipa Kozarca, održana u radno najplodnijim Kozarčevim Lipovljanima i njihovoj osnovnoj školi neupitna imena (predavanja, izlaganja, moderira i projektira panonska dijalektologinja prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić, rođena Lipovljanka).

10. anketni listić: radno je pitanje o knjižnici kao mjestu pohrane tragova megakultura

Knjižnica, zagledamo li joj se u „utrobu“, doista jest susretište informacija o megakulturama – *složenim dijakronijskim i sinkronijskim* nakupinama *društvenih procesa, institucija, svijeta umjetnosti, oblika ponašanja i političkog organiziranja, značenja i vrijednosti koje određuju civilizacijsku epohu (antika, srednji vijek, humanizam, renesansa* itd.) (Šuvaković 2005: 365) te je, stoga, tim svojim **Svim**, nezamjenjiv kontekst svakoga književnopovijesnoga istraživanja.

Muzealna knjižnica, i njezina bitno znanstvena projektivnost, nije kakvo automatizmom punjeno mjesto pohrane tragova, dapače, izloženo je podjednako centrifugalnim i centripetalnim procesima, podjednako je otvoreno, svojom nemjesnošću primati pridošle tragače za povijesnim odmorištem, ali i samo, svojom kompetencijom *prekrasnog uma*, tragati za onim koje je nesklono smještati se (malim, marginalnim tragovima). O toj interprojekciji Frampton piše: *Osnovna je strategija kritičkog regionalizma posredovanje utjecaja univerzalne civilizacije pomoću elemenata indirektno izvedenih iz osobitosti određenog mjesta. Jasno je da kritički regionalizam ovisi o održavanju visoke razine kritičke samosvijesti. Ona može pronaći svoje glavno nadahnuće u takvim stvarima kao što su spektar i kakvoća lokalnoga osvjetljenja, ili u tektonici izvedenoj iz neobičnog strukturnog uzorka, ili pak u topografiji zadanih gradilišta.* (Frampton 1987: 218) *Kritički je regionalizam, kao kulturna strategija, u jednakoj mjeri nosilac svjetske kulture kao i oruđe univerzalne civilizacije. I dok je očito pogrešno smatrati da baštinimo svjetsku kulturu u jednakoj mjeri u kojoj smo baštinici univerzalne civilizacije, budući da smo izloženi utjecaju obiju, ne preostaje nam ništa drugo nego da uzmemo na znanje činjenicu njihova međudjelovanja.* (Frampton 1987: 219)

*** odgovor: Panonizam, Revija i Mažuran**

Materijal za rad o šezdesetim godinama istočnohrvatske književne kulture, odnosno o udjelu u tome korpusu 1961. osnovane Književne revije i njezina ta-

dašnjega glavnog urednika, danas akademika, Ive Mažurana, također pribavljam na Odjelu.

S kolegicom Sanjom Jukić 2012./2013. radim na tisuću kartica geoontokulturalne, stilističke i interpretacijske studije Panonizam¹⁶, a reference na dva Reljkovića, dva Kozarca, dva Magjera i jednog Mađera i niz od tridesetak autora 19. i početka 20. stoljeća, pribavljamo na Odjelu, u dokumentacijskoj uvidnosti njihovih kataloga.

III. Umjesto zaključka, pisma sveučilišne Knjižnice svojim gradovima

Osječko sveučilište jedina je regijski formalno integrirajuća komunikacijska struktura uopće, stoga je neusporedivo mudro utemeljiti svojom sveučilišnom i znanstvenom knjižnicom jak radni medij pohranjenih i uvijek dostupnih te lako aktivnih sustava tekstne građe. Ima se, u tom znanstvenom komunikacijskom smislu humanističkoga studija i Uma, njegovati i svoj književnoznanstveni časopis Anafora jer poviješću je ovdje studijska humanistika referentna preko tri stotine godina, od prvih dokumentiranih slušanja humanističkih i filozofskih predavanja, a tek nešto manje je godina, referira to upravo očuvanom zalihom, a uz opise Marije Malbaše¹⁷, Odjel muzealnih tiskopisa MSO, od prvih tiskanja knjiga u franjevačkoj tvrđanskoj tiskari.

Od 60-ih godina dvadesetog stoljeća, nastajanje novog Sveučilišta sugeriraju djelatnosti ne samo Matice hrvatske i prerijetko izlazećeg časopisa Revija, pa javnih predavanja dr. sc. Ive Bognera, disertacijskog znalca opusa Josipa Kozarca, nego vrlo nenametljivo i kontinuirano i tribinski rad osječkog ravnatelja *knjižnice* dr. sc. Pavla Blažeka. A tek zatim i jaki kuriozumi mladežnog serijala *knjižnica* Vrbaci i Mladice (*Vrbaci*: Kekanović, Čuić, Hedl, Held, Rebić... *Mladice*: Benček, Boban, Rešicki, Bagić, K. Mićanović, Plazibat...). Toj se integrativnosti hrvatskoga Istoka pridružuju i već spomenuti Ogranak DHK, zatim njegovi Pjesnički susreti neupitno smješteni u drenovačku Narodnu *knjižnicu* kod voditelja Gorana Pavlovića (osnovani prvotno, kao i Ogranak, 1984., u Vinkovcima, s prvim programima održanima u vinkovačkoj gradskoj *knjižnici*), zatim tinejdžerska starost *Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara* (skupa koji osniva ravnatelj đakovačke *knjižnice* Željko Mandić), potom dvadesetak godina djelovanja *Dana Josipa i Ivana Kozarca* u Grgurovčevim Vinkovcima, a dvije se kapitalne nakladničke geste pojavljuju kao remek-djela kritičkoga mišljenja

16 Sanja Jukić, Goran Rem, *Panonizam hrvatskoga pjesništva*, Filozofski fakultet u Osijeku-Univerziteta Eotvosa Loranda-Društvo hrvatskih književnika Ogranak slavonskobaranjskosrijemski, Budimpešta-Osijek-Đakovo, 2012.-2013.

17 Marija Malbaša, *Osječka bibliografija: tiskarsko-izdavačka djelatnost u Osijeku: od 1742-1978. godine*, sv. 1,2, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti - Centar za znanstveni rad, Osijek, 1981.-1985.

regijske kulturne povijesti: vinkovačka *knjižnica Slavonica* iz 1992.-1994. te *knjižnica Brodski pisci* iz 2002.-2010. Obje je projektirao dobri duh slavonizma i ideje *pjesnika kao živućih farenhajtovskih knjižnica* svojih gradova – Vladimir Rem (1927.-2011.)...

IV. Zaključak - kulturnoznanstvenoredefinitorna sveučilišna knjižnica

Izložba Marine Vinaj u Muzeju Slavonije: *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku*¹⁸ još je jedna smjerokazna nagrada suvremenoj osječkoj znanosti i kulturi, pošto osvještuje našu neodlučno replikantsku upitanost o identitetu, omjeranje o WOS i CC –matrice, naime problematizira pitanje, uvijek iznova hipersenzibilizirano andrićevskim povijesnim požarima, o tome jesu li to naša sjećanja (Ridley Scott 1982, Ivan Faktor 1991), te onda i sve što iz toga generira visokopismena svijest, nudeći i neporeciv, ali neupitno zahtjevan odgovor... o izložbi iz strogostrukovnoga smjera čitati je i sljedeće: ...*Kroz 94 prezentirane knjige razotkriveno golemo blago muzejske knjižnice, a razotkrili su se i slavonski bibliofili koji su izložena djela skupljali i čuvali (ponajprije obitelj Prandau–Normann) ...Možda će zazvučati paradoksalno, no izložba i katalog zahvaljujući ... konceptu kustosice, odražavaju suvremeniji pristup knjizi i njezinoj povijesti od mnogih priloga objavljenih u našim časopisima jer knjigu sagledavaju u sklopu najrazličitijih djelatnosti koje ju okružuju. Stoga, Marini Vinaj, autorici izložbe i kataloga, summacum laude (Zoran Velagić, Kolo, 2008.).* Izdvajanje tzv. protodžepnih knjiga koje su renovirale metaforu čina čitanja kao putovanja, podsjeća na načelno povijesno zakašnjelo imenovanje Osijeka slobodnim gradom, osvjetljava povijesne indikacije o osječkom vlasništvu tih izdanja jedino pouzdano smještene u početak 19. stoljeća, premda ima i daljnjih neprovjerenih signala...

No, dakle, početak 19. stoljeća postavlja Osijek/Slavoniju/Đakovo u figurativni i činjenični trag susreta plana putovanja (ispunjena i čitanjem), s planom susretanja kultiviranih čitatelja¹⁹. Riječ je o jednom a) reterniranju i refreširanju podataka iz sjajno dalekozorne blizine, /inače najčešće krležijanski uvredljive pozicije nečega što je “iz devetnaestoga stoljeća”/ i jednom b) očiglednom, iako još nerekonstruiranom pri dolasku tragova iz neočekivano udaljenijeg vremenskog i prostornog putovanja – od 16. stoljeća do toga početka 19. stoljeća. Spo-

18 Marina Vinaj, *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku*, Muzej Slavonije, Osijek, travanj-prosinac 2007.

19 Marina Vinaj, *Knjižna zbirka Prandau-Normann kao muzeološki fenomen*, doktorski rad, Filozofski fakultet, Zagreb, 2012.

menute džepne knjige 16. stoljeća, osvjetljene danas kao već baštinsko osječko vlasništvo, značajnije negoli same čuvene inkunabule (koje su inače, dakako, značajne i opisane kao dostupne i u vinkovačkom, i u brodskom, i u đakovačkom muzejskom vlasništvu), redefiniraju i stil kulture koja se visokom komunikativnošću majstorskog umijeća senzibilizira i matrično nudi kao čitaonički prostor. Današnji pogled na početak 19. stoljeća, na tada suvremenoga Adama Filipovića Heldentalskog, **redefinira i današnju sliku znanosti i kulture**, koja u simulakrumskoj današnjoj čitaonici-prostoru slavonske znanosti i kulture, dobiva posve renoviranu identitetnu pokretljivost. Svakako, ta izložba je dala Osijeku veliku priliku biti mudrim kulturnoznanstvenim urbanitetom, pošto je potaknula i iskoridirala – otvoreno i bespogovorno neklaustrorobno *sjetiti SE*.

V. FLAKER

I sve to na dohvat ruke! Naime, fascinirala me jednostavnost postupka: bez ikakvih preporuka došao sam u Stedelijkmuseum i učtivo zamolio da mi omoguće uvid u zbirku. Primio me je tada odgovorni kustos, proveo sa mnom kratak intervju, uvjerio se da me Malevič ozbiljno zanima i zatim podastro cijeli svežanj rukopisa i ponudio mi kopije željenih stranica. (Flaker 2010: 254)

LITERATURA

A. LITERATURA UZ RADNA PITANJA

1. Adorno, Theodor W. 1985. *Filozofsko-sociološki eseji o književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Attali, Jacques. 2008. *Kratka povijest budućnosti*. Zagreb: Meandar.
3. Augé, Marc. 2001. *Nemjesta, Uvod u moguću antropologiju supermoderniteta*. Karlovac: Naklada Društva arhitekata, građevinara i geodeta.
4. Barthes, Roland. 1986. Smrt autora. U: Beker, Miroslav. *Suvremene književne teorije*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, str. 176-180.
5. Baudrillard, Jean. 2001. *Simulacija i zbilja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk-Hrvatsko sociološko društvo.
6. Benjamin, Walter. 1986. *Estetički ogledi*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Benjamin, Walter. 1989. *Jednosmjerna ulica*. Novi Sad.
8. Bodrijar, Žan. 1998. *Savršen zločin*. Beograd: Čigoja štampa.
9. de Certeau, Michel. 2002. *Invencija svakodnevice*. Zagreb: Naklada MD.
10. Faktor, Ivan. 1991. *Osijek, petak 13. rujna 1991*.
11. Flaker, Aleksandar. 2010. *Autopografija II*. Zagreb: Durieux.
12. Frampton, Kenneth. 1987. Ka kritičkom regionalizmu. *Quorum 5*, (temat *Peto razdoblje*. Željko Ivanjek, prir.) Zagreb, str. 218-219.
13. Hassan, Ihab. 1987. Pluralizam u postmodernističkoj perspektivi. *Quorum 3/4*, str. 23-41.
14. Krivak, Marijan. 2012. *Suvremenost(i) postmoderno stanje filozofije (kulture)... i filma*. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.

15. Lefevr, Anri. 1974. *Urbana revolucija*. Beograd: Nolit.
16. Malbaša, Marija. 1981.-1985. *Osječka bibliografija: tiskarsko-izdavačka djelatnost u Osijeku: od 1742-1978. godine*, sv. 1,2. Osijek: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Centar za znanstveni rad.
17. Maleš, Branko. 1990. Rock kao urbano pismo. *Heroina, rock-časopis*, Osijek, 14. prosinca 1990., str. 3.
18. Maleš, Branko. 1991. Rock kao urbano pismo. *Književna revija* 1, str. 81.
19. McLuhan, Marshall. 2008. *Razumijevanje medija*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
20. Pavlović, Boro. 2003. Izlazište estetike i svjetovi estetika. U: *Ugodna pripovijest*. (Pandurić, Josip; Goran Rem, prir.) Zagreb: Disput, str. 63-65.
21. Rem, Goran. 2009./2010. Čudesan krajolik jednog knjižničarskog osmijeha (malo neznanje i malo sjećanje). *Knjižničarstvo* 1/2, str. 37-41.
22. Rem, Goran. *Svaki peti hodač Osijekom je student koji će odnijeti grad sa sobom*. Dostupno na URL: <http://oskultura.com/knjizevnost/goran-rem/>. Pristupljeno: 17. travnja 2014.
23. Scott, Ridley. 1982. *Blade Runner*.
24. Špišić, Davor. 1992. *Dobrodošli u rat!*, Osijek: Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku.
25. Špišić, Davor. 1992. *Provjetravanje kaosa – ratni dnevnik bez datuma*. U: *Slavonska Krv*, str. 288.
26. Šuvaković, Miško. 2005. *Pojmovnik suvremene umjetnosti*. Ghent-Zagreb: Horetzky-Vlees & Beton.
27. Velagić, Zoran. 2008. Izložba tiskopisa XVI. stoljeća. (Marina Vinaj, Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku, Muzej Slavonije Osijek, Osijek, 2007.) Kolo 1, str. 280-282.
28. Vinaj, Marina. 2007. *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku*, Osijek: Muzej Slavonije.
29. Vinaj, Marina. 2012. *Knjižna zbirka Prandau-Normann kao muzeološki fenomen*, doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
30. Vuk-Pavlović, Pavao. 1996. *Filozofija odgoja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

B. LITERATURA UZ RADNE ODGOVORE

1. Badalić, Hugo. 2002. *Izabrane pjesme*. (Rem, Goran prir.) Vinkovci: Riječ.
2. Benček, Saša. 1994. *Skitnička molitva*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
3. Benošić, Valentin. 2005. *Lirika*. (Rem, Goran, prir.) Vinkovci: Riječ.
4. Brešić, Vinko. 2004. *Slavonska književnost i novi regionalizam*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
5. Cesarić, Dobriša. 1994. *Balada iz predgrađa*. (Rešicki, Delimir; Goran Rem, prir.) Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
6. Cveniћ, Josip. 1997. *Ogledanje s krajem stoljeća: od kolumne do eseja*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
7. Galović, Đuka. 2006. *Cvelfer stari: šokački stihovi*. Osijek-Vinkovci: Matica hrvatska Ogranak Osijek - ZAKUD Vukovarsko-srijemske županije.
8. Ham, Sanda. 1998. *Jezik zagrebačke filološke škole*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
9. Ivaštinović, Jakov. 1994. *Tragovi*. (Rem, Goran, prir.) Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
10. Jakševac, Stjepan. 1994. *Mliječni sumraci*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.

11. Jukić, Sanja; Goran Rem. 2012.-2013. *Panonizam hrvatskoga pjesništva I-II*. Budimpešta-Osijek-Đakovo: Filozofski fakultet u Osijeku-Univerzitet Eotvosa Loranda-Društvo hrvatskih književnika Ogranak slavonskobaranjskosrijemski.
12. Juzbašić, Ferdo. 1994. *Spomenici*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
13. Kovač, Ante. 1994. *Milovanje u stihu i prozi*. (Rem, Goran, prir.) Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
14. Kozarčanin, Ivo. 1998. *Sam čovjek*. (Rem, Goran, prir.) Vinkovci: Riječ, Biblioteka Croatica.
15. Kusik, Vlastimir. 2007. *Adresa: Eseji, kritike, kolumne i ostalo*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
16. Matanović, Julijana. 1997. *Prvo lice jednine*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
17. Mucić, Dragan; Pavle Blažek. 1994. *Stihovi i proza*. (Sablić, Helena; Goran Rem, Vjekoslav Bizjak, prir.) Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
18. *Neki drugi pisci esekerski: Osijek - Essek - Europa*, 1999. (Rišner, Željko, prir.) Osijek, Matica hrvatska Ogranak Osijek.
19. Radauš, Vanja. 1994. *Radauš, Slavonijo, zemljo plemenita*, (Rem, Goran, prir.) Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
20. Rem, Goran, ur. 2006. *Nova prepiska Ciraki*. Zbornik, radovi s kolokvija o Franji pl. Cirakiju, 3. kolokvij Dani Dobriše Cesarića, Požega, 14. siječnja 2005. (Sablić Tomić, Helena, prir.) Osijek-Požega: Društvo hrvatskih književnika Ogranak slavonskobaranjskosrijemski-Grad Požega.
21. Rem, Goran, ur. 2006. *Povratak, Cesariću*. Zbornik, radovi s kolokvija Požega 2003./2004. Osijek-Požega: Društvo hrvatskih književnika-Grad Požega.
22. Sablić-Tomić, Helena; Goran Rem. 2003. *Slavonski tekst hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
23. *Šokačka čitanka*. 2006. (Sablić Tomić, Helena; Goran Rem, prir.) Osijek: Matica Hrvatska Ogranak Osijek, Šokačka grana Osijek.
24. Tatarin, Milovan. 2005. *Potpisnik ovih redova, književne i kazališne kritike*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.
25. *Uvod u studij kroatistike: zbornik radova studenata kroatistike Pedagoškog fakulteta u Osijeku*. 1995. Osijek: Pedagoški fakultet.
26. Vukelić, Vilma. 1997. *U stiješnjem granicama*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek.

Abstract

Goran Rem
THE STRATEGY OF THE UNIVERSITY HUMANISTIC MIND
(the position of the literary subject)

This work focuses on the exhibitory attributes of the literary material belonging to the Department of Printed Matter at the Museum of Slavonija in Osijek. This Museum has been a landmark as a serious university level humanistic writing in Eastern Croatia for decades. This work also points at the crucially significant possibility of founding a university library for the Eastern Croatian cultural area with the stress on the internal nature of the Department of Printed Materials of the Museum of Slavonija in Osijek. This Department is in possession of a large quantity of sophisticated materials that draw their content from the regional memory. The postmodern musealization process is heading in the direction of digitalization and presentation, and the material that the Department owns is a musealization-worthy, promising resource for research, especially for critical research with

the neo-traditional bias of the specific geo-cultural sample in mind. After Marija Melbaš' preliminary modernistic work based on traditional cryptography and after Vesna Buric' culturally lucid, specifically margin-oriented eroticism, the current state of post-modernism provides a fertile ground for the release of the stored material that consists of hundreds od thousands of bound volumes. Aided with the media in the restoration of the Written Word, Dr. Marina Vinaj's affinity for a strict system is a good foundation for a regional neo-traditional library.

Key words: musealization of the book, collectability, neo-tradition, interspace, non-space.